

Krajní pravice v krajských volbách 2008

Jakub Kysloušek, Josef Smolík¹

Tento text byl zpracován v rámci Výzkumného záměru *Politické strany a reprezentace zájmů v soudobých evropských demokraciích* (kód MSM0021622407).

Abstract: *The Extreme Right in the 2008 Regional Elections.*

The article deals with radical right-wing political parties in the Czech Republic and the results of the regional elections that were held on the 17th and 18th October 2008. It introduces the Association for the Republic–Czechoslovak Republican Party (SPR-RSČ), National Party (NS), Labour Party (DS) and their electoral programs. The candidate lists of these parties as well as their results in the regional elections are also compared in the article.

Keywords: *Association for the Republic–Czechoslovak Republican Party (SPR-RSČ), Labour party (DS), Marginal political parties, National party (NS), Radical right parties, Regional election*

Úvod

Krajně pravicové politické strany a hnutí se v českém prostředí staly pevnou součástí (nejenom) politologického výzkumu.² Tyto politické strany jsou většinou zkoumány pouze na celostátní či komunální úrovni. Tento článek se zaměří na krajně pravicové subjekty především na regionální – tj. krajské – rovině. S faktem vzniku VÚSC, resp. krajských zastupitelstev se i pro krajní pravici otevřela možnost kandidovat na této úrovni, což mohlo znamenat novou výzvu pro mobilizaci příznivců těchto politických uskupení v jednotlivých krajích. V krajských volbách 2008 v České republice kandidovaly a voleb se zúčastnily i některé formace, které je možno označit za krajně pravicové. Jako krajně pravicové politické strany, kterými jsme se zabývali a které jsou z našeho pohledu relevantní, jsou Sdružení pro Republiku–Republikánská strana Československa (SPR-RSČ), Národní strana (NS) a Dělnická strana (DS). Ve stručnosti bude uvedena i část programů, s kterými tyto politické strany do krajských voleb vstupovaly.

Tento text se rovněž pokusí analyzovat jednotlivé kandidátní listiny těchto politických stran (a koalic) a jejich dosažené výsledky na pozadí krajských voleb 2008. Analýza kandidátních listin se mimo volební podporu pro jednotlivá krajně pravicová politická uskupení zaměří i na

¹ Kontakt: Institut pro srovnávací politologický výzkum/Katedra politologie, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, Joštova 10, 602 00 Brno; e-mail: kyslousek@fss.muni.cz, josef@fss.muni.cz.

² Z pohledu právní vědy se touto problematikou zabývá např. Černý (2005, 2008), který uvádí i základní terminologické vymezení pojmů (k tomu srov. Mareš 2003).

počet kandidátů, počet členů nominující politické strany, průměrný věk kandidátů a počet žen na kandidátní listině. V textu bude představen i index územní koncentrace, který se pokusí popsat logiku sestavování kandidátních listin u těchto politických stran.

1. Krajské volby 2008³

Ve dnech 17. a 18. října 2008 se konaly v pořadí již třetí volby do třinácti krajských zastupitelstev. Voleb se zúčastnilo celkem 60 politických stran, hnutí a jejich koalic, za které kandidovalo celkem 8 206 kandidátů. V jednotlivých krajích se počet kandidujících subjektů pohyboval od 13 do 18.

V prvních i druhých krajských volbách vždy celkově zvítězila Občanská demokratická strana (ODS). V roce 2000 skončila na prvním místě v celkem sedmi krajích, v dalších pěti krajích zvítězila Čtyřkoalice,⁴ v jednom regionu Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM).⁵ V roce 2004 zvítězila ODS ve všech krajích kromě Jihomoravského⁶ (srov. např. Balík, Kyloušek: 2005). Jednoznačným vítězem krajských voleb v roce 2008 se však stala Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), která skončila na prvním místě ve všech třinácti regionech. Kromě ČSSD se ve všech krajích dostala do zastupitelstva rovněž ODS a KSČM. Pětiprocentní hranici, potřebnou pro vstup kandidujícího subjektu do krajského zastupitelstva, překročilo v jednotlivých krajích od čtyř do šesti stran.⁷ Oproti volbám v roce 2000 a 2004 došlo k nárůstu volební účasti, která se z dřívějších 33,6 % (v roce 2000) a 29,6 % (v roce 2004) zvýšila na 40,3 %.

³ Uvedená data vycházejí z databáze Českého statistického úřadu, která je dostupná na volebním serveru ČSÚ.

⁴ Čtyřkoalice byla společná kandidátka menších středo-pravicových stran: Demokratické unie, Křesťanské a demokratické unie – Československé strany lidové, Občanské demokratické aliance a Unie svobody. Čtyřkoalice zvítězila v kraji Pardubickém, Jihlavském (dnes Vysočina), Brněnském (dnes Jihomoravském), Olomouckém a Zlínském.

⁵ Komunistická strana Čech a Moravy zvítězila v Ústeckém kraji.

⁶ V Jihomoravském kraji zvítězila samostatná kandidátka Křesťanské a demokratické unie – Československé strany lidové.

⁷ Volební systém je v krajských volbách v mnoha parametrech podobný jako při volbách do Poslanecké sněmovny. Je třeba pouze upozornit na dílčí odlišnosti: (1) kraj je sám o sobě jedním volebním obvodem; (2) volební klauzule pro vstup do skrutinia je pět procent pro všechny kandidující subjekty, tj. včetně koalic; (3) pro přepočítání hlasů na mandáty se používá modifikovaný d'Hondtův dělitel. Blíže viz zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů.

2. Česká krajní pravice: od spolupráce ke konkurenci

Česká krajní pravice je v současnosti reprezentována několika politickými stranami, občanskými sdruženími, ale i neregistrovanými organizacemi (např. Národním odporem). Za hodnoty a postoje, které lze označit jako krajně pravicové, lze vnímat například kritiku liberálního systému parlamentní zastupitelské demokracie a systému politického stranictví, anti-individualismus, nadhodnocování zájmů národní kolektivity na úkor údajně sobeckých svobod jednotlivců, konzervativní integrální pojetí národa,⁸ požadavek národního centralizovaného suverénního státu vrchnostenského typu, vymaněného z pavučiny nadřazených nadnárodních institucí (typu NATO či EU), ekonomický nacionalismus, národní sociální paternalismus, hodnotový tradicionalismus, militantní antikomunismus, aktivistický styl, decizionismus, omezování „zbytečných a škodlivých“ svobod a lidských práv ve prospěch akceschopné jednoty a autority (srov. Pink, Smolík 2007). Na základě těchto kritérií se domníváme, že všechny tři zvolené politické strany – Sdružení pro Republiku–Republikánská strana Československa, Národní strana a Dělnická strana – přísluší ke krajně pravicové stranické rodině (k problematice krajní pravice srov. Fiala, Strmiska 1998; Fiala 1998; Mareš 2003; Danics 2003, 2007; Černý 2005, 2008; Charvát 2007).

Zajímavým faktem je skutečnost, že ještě před volbami do PS PČR 2006 se tři zde popisované subjekty podílely na spolupráci v rámci tzv. Národní pětky (Národní síly, Národní koalice). Tuto formaci tvořily následující strany: Národní strana (NS), Národní sjednocení (NSJ), Dělnická strana (DS), Republikáni Miroslava Sládka (RMS) a České hnutí za národní jednotu (ČHNJ). Přestože se zástupci pronárodních stran a hnutí dohodli na společném postupu v parlamentních volbách 2006 a na vytvoření společné kandidátky, uskupení se dostalo do potíží a po osobních animozitách jednotlivých představitelů politických stran se rozpadlo. I tento fakt dokresluje skutečnost, že současná česká krajní pravice je značně heterogenní, diferencovaná a nekooperující.

Na následujících řádcích budou ve stručnosti popsány jednotlivé politické strany dle kritéria vzniku, založení (tj. SPR-RSČ, NS a DS), aby poté byly tyto politické subjekty hodnoceny podle volebních zisků v krajských volbách.

⁸ Heywood (1994) definuje národ jako kulturní entitu, soubor lidí se společným jazykem, vírou, podobnými tradicemi atd. Konstatuje však také, že „mnoho sporů a diskusí o fenoménu nacionalismu koření v různých názorech na to, co je národ“ (Heywood 2004: 127). Obtíže spojené s definováním slova „národ“ plynou z toho, že všechny národy jsou směsicí objektivních a subjektivních rysů, charakteristik kulturních i politických. Objektivně jsou národy kulturní entity: skupiny lidí, kteří hovoří stejným jazykem, vyznávají stejné náboženství, jsou spjati stejnou minulostí atd. Přesto se národ definuje většinou subjektivně a je výtvořem psychopolitickým (blíže viz Heywood 2004: 127-128).

2.1 Sdružení pro Republiku–Republikánská strana Československa

V polistopadovém období byla nejvýznamnějším reprezentantem krajní pravice u nás politická formace Sdružení pro Republiku–Republikánská strana Československa (blíže viz Fiala, Mareš 1998; Mareš 2003; Danics 2003; Milza 2005). I v současnosti tato strana vyvíjí aktivity, čehož důkazem je sestavení kandidátních listin a účast v krajských volbách. Vývoj SPR-RSČ lze dnes vnímat v pěti etapách. První etapu lze časově vymezit zhruba od konce roku 1989 do parlamentních voleb v roce 1992. V ní se v mimoparlamentním prostředí nejprve skupina republikánů kolem osoby Miroslava Sládka (od února 1990 nesoucí název SPR-RSČ, sjezd SPR-RSČ se konal 24. února 1990) díky svojí politické aktivitě dokázala stát jediným „veřejně známým“ politickým reprezentantem „republikánství“ (resp. toho, co za něj vydávala) a postupně dominantním způsobem obsadila krajně pravicový prostor v českém stranicko-politickém spektru (což znamenalo, že zde označení „republikán“ získalo „ultrapravicové–populistické“ vyznění) (srov. Mareš 2005; Milza 2005).⁹

Druhá etapa, vymezená léty 1992¹⁰ až 1998, je charakteristická působením SPR-RSČ v ČNR¹¹, resp. od roku 1993 v PS PČR, které bylo spojeno s extremistickými excesy čelných představitelů a reprezentantů SPR-RSČ (ve sněmovně i mimo ni). Třetí etapa od voleb v roce 1998¹² je charakterizována nejprve v letech 1998 až 1999 vnitřním rozkladem strany (provázeným odchodem řady čelných představitelů). Přesto se SPR-RSČ podařilo do počátku roku 1999 opět relativně konsolidovat. Nejvýznamnější událostí v tomto období byla návštěva předsedy francouzské Národní fronty Jean-Marie Le Pena ve dnech 14.–18. října 1999, jejímž vrcholem byl mítink 15. října 1999 v brněnské hale Rondo. Na návrh zaměstnanců strany byl však v lednu 2001 vyhlášen na majetek SPR-RSČ konkurs (Mareš 2003).

Čtvrtá etapa je spjata se vznikem a existencí politického uskupení Republikáni Miroslava Sládka (RMS). 24. února 2002 byl v Havlíčkově Brodě Miroslav Sládek zvolen do čela RMS. M.

⁹ Ve volbách v roce 1990 SPR-RSČ kandidovala v koalici s Všelidovou demokratickou stranou. Do SL FS, SN FS a ČNR získala přibližně 1 % odevzdaných hlasů (blíže viz Mareš 2003: 191).

¹⁰ Ve volbách do ČNR v roce 1992 obdržela 5,98 %, což znamenalo 14 mandátů. V těchto volbách bylo možné zaznamenat nejvyšší zisk v okrese Ústí nad Labem, kde podpora dosáhla 16,73 % (viz Pink 2006).

¹¹ Ve volbách do PS PČR v roce 1996 obdržela SPR-RSČ 8,01 % hlasů a získala 18 mandátů (podrobněji viz Mareš 2003:196). V těchto volbách měla SPR-RSČ zisky především v severních Čechách (např. v okresech Most, Sokolov, Chomutov ad.) (viz Pink 2006).

¹² Ve volbách do PS PČR v roce 1998 SPR-RSČ neuspěla a získala pouze 3,9 % hlasů, což znamenalo volební neúspěch a ztrátu zastoupení v PS PČR (srov. Mareš 2003; Milza 2005).

Sládek uspěl i v komunální politice a stal se místostarostou v Brně-Útěchově v roce 2002. SPR-RSČ svoji strategii k získání politického vlivu vždy zakládala na dominantní osobě svého předsedy Miroslava Sládka, což se projevilo i v názvu nové strany RMS (Mareš 2003). Pátá etapa se odvíjí od znovuoobnovení SPR-RSČ na sjezdu „republikánského hnutí“ dne 17. května 2008. Pod osvědčeným názvem Sdružení pro Republiku–Republikánská strana Československa se sloučily tyto subjekty: Republikánská strana Čech, Moravy a Slezska, Republikánská unie, Radikální republikánská strana, Republikáni¹³ a Republikáni Miroslava Sládka (RMS). Předsedou strany SPR-RSČ se stal Miroslav Sládek (srov. SPR-RSČ 2008a).

Z obsahu republikánské programatiky je třeba jako nejdůležitější vytknout sociální populismus, důraz na „tvrdý“ přístup v oblasti vnitřní bezpečnosti, etnizaci sociálních a kriminálních problémů (příčina je hledána v Romech a přistěhovalcích), odpor vůči „amerikanizaci“ společnosti a některým postmoderním hodnotám (např. právům homosexuálů či multikulturalismu, nikoli však proti ochraně životního prostředí), antikomunismus a anti-levičáctví obecně, zdůrazňování nacionálních atributů v ekonomice, výchově a kultuře, důraz na izolacionismus v zahraniční politice. Strana se vždy představovala jako jediná skutečná opozice, která za své důsledné postoje musí trpět nepřízní médií a perzekucí jejích představitelů (Mareš 2003; Mareš 2005).

Pro volby do krajských zastupitelstev v roce 2008 vystoupilo SPR-RSČ s aktualizovaným volebním programem. Tento program vycházel z celostátní porady SPR-RSČ, která se konala v Havlíčkově Brodě dne 14. června 2008, kde byly probrány problémy jednotlivých krajů a sestaven program, který se věnoval nejenom krajské, ale i celostátní politice. V tomto programu byly patrné také body, které se objevovaly i v předchozích volebních programech SPR-RSČ. Program byl sestaven do deseti okruhů, které se týkaly těchto záležitostí: zamítavého stanoviska ve vztahu k radarové základně v Brdech (SPR-RSČ např. zastává názor, že se „naše území stane potenciálním terčem islámských fundamentalistů“ vzhledem k začlenění do schengenského prostoru), prosazení koncepce na snížení nezaměstnanosti (SPR-RSČ např. uvádí, že se jedná o systém „bez práce nejsou koláče“), potírání šíření, propagace a distribuce drog, zákazu anarchistických srazů (techno-párty), požadavku na znovuoobnovení trestu smrti a hmotné odpovědnosti poslanců, požadavku na zpřísnění imigrační politiky ČR (zavedení jazykové

¹³ Při zrodu Republikánů v roce 1992 byl předsedou Jan Vik, který počátkem roku 2003 odešel z politiky, a tím byla činnost strany výrazně utlumena. Před parlamentními volbami v roce 2002 slíbili Republikáni zrušení Senátu, snížení počtu poslanců na 150, prodloužení mateřské dovolené a odmítli vstup do Evropské unie. Stanovy této strany jsou velmi podobné stanovám SPR-RSČ (Danics 2003).

zkoušky), požadavku na zrušení registrovaného partnerství (homosexualita je definována jako „společenská deformace“), zlepšení dopravní infrastruktury a zvýšení využitelnosti energetických zdrojů, požadavků na zlepšení v zemědělské, zdravotnické a ekologické politice (SPR-RSČ 2008b).

2.2 Národní strana

Novodobá Národní strana (NS) je jedním z nejmladších subjektů české stranicko-politické scény. Ministerstvo vnitra ji zaregistrovalo 31. října 2002 na základě rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2002.¹⁴ NS se charakterizuje jako vlastenecká strana, orientující se na konzervatismus a národní tradicionalismus. Svým názvem navazuje na tradici Národní strany jakožto nejstarší politické strany na českém území. Cílem strany je obnovit vlastenecké hodnoty v českém národě, plně se integrovat do českého stranickopolitického systému a aktivně kritizovat členství ČR v EU. Ve svém programu se strana vyslovuje pro silný národní stát s přirozenou autoritou. Prosazuje přímou volbu prezidenta a posílení jeho pravomocí v parlamentním demokratickém systému. Strana hodlá podporovat co nejvíce prvků přímé demokracie a co nejširší možnou decentralizaci státní správy s ohledem na zachování principu silného státu. V oblasti azylové politiky žádá strana zpřísnění, především na ochranu proti ekonomické migraci. V mezinárodní politice je navrhováno vystoupení z EU a preferována evropská spolupráce na mezivládní úrovni. Stejně tak by NS vystoupila i z NATO. Hospodářský program strany preferuje tržní hospodářství s udržením podílu státu ve strategických podnicích a odvětvích. V daňové politice je navrhováno snížení přímých daní a zvýšení daní ze škodlivin jako alkohol či cigarety. Bezpečnostní politika je oblastí, které je v programu strany věnována značná pozornost. Strana prosazuje zpřísnění trestních sazeb, zavedení institutu „tříkrát a dost“, tvrdé tresty pro organizovaný zločin, drogové dealery atd. V duchu konzervativní tradice hodlá strana podporovat tradiční rodiny s dětmi (blíže viz Mareš 2003; Rataj 2003; Kyloušek, Smolík 2006; Smolík 2008).

Již krajské volby v roce 2004 prokázaly, že Národní strana sama není schopna kumulovat dostatečné množství voličských hlasů. Po neúspěšném integračním projektu tzv. Národní koalice

¹⁴ Podle P. Černého (2008) Nejvyšší soud v roce 2002 řešil případ odmítnutí registrace Národní strany ministerstvem vnitra odůvodněné poukazem na programové cíle politické strany, které předpokládaly jejich naplnění prostřednictvím vůle národa, což bylo dle ministerstva v rozporu s principy rovnosti a vyloučení diskriminace dle čl. 1, čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, čl. 2 odst. 1 Vyhlášky ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech č. 120/1976 Sb. a čl. 2 Všeobecné deklarace lidských práv (srov. Smolík 2008).

NS vystupuje jako samostatná politická strana. Její konkurencí je mj. i Dělnická strana, která z projektu Národních sil vystoupila 28. května 2005 (blíže viz Kylvoušek, Smolík 2006).

NS zastává ústavně konformní postoje s představou ústavních změn ve smyslu autoritativního národního státu; tj. autoritářské omezení zastupitelského parlamentarismu současným zrušením Senátu a nastolením silného prezidentského režimu, využívajícího institutu přímé demokracie. NS se tedy pohybuje v oblasti politického radikalismu, který bývá mnohými politology chápán jako mezistupeň mezi demokracií a extremismem. Radikálové nezavrhují demokracii jako takovou, ale kritizují pouze některé její výstupy, procesy, představitele či jednotlivé politiky (např. sociální politiku) (Rataj 2003, 2007; Smolík 2008).

NS má propracovanou mediální strategii (viz Smolík 2008). Prozatím nejmedializovanější vystoupení se uskutečnilo v roce 2006 v Letech u Písku. Národní strana od samého počátku navázala na strategii Sdružení pro republiku–Republikánské strany Československa, strategii přímého kontaktu s potenciálním voličem, resp. zprostředkovaného kontaktu přes obrazovku. Strategicky působivým počinem, který byl medializován a probírán mnohými politiky (F. Bublanem, I. Langerem), bylo založení tzv. Národní gardy (NG).

NS se účastnila krajských voleb 2008 pouze ve Středočeském a Moravskoslezském kraji. Volební program NS pro tyto volby se však nezaměřil jen na problematiku Moravskoslezského a Středočeského kraje. Soustředil se zejména na infrastrukturu a dopravní obslužnost, podporu zaměstnanosti a ekonomický rozvoj krajů (kritizován je příliv nekvalifikovaných zahraničních dělníků), ale i na problematiku zdravotnictví, kde vystupuje NS ostře proti privatizaci krajských nemocnic, aniž by byla odpovídajícím způsobem zajištěna zdravotní péče pro pacienty všech věkových a sociálních skupin (i v této oblasti NS nesouhlasí s přijímáním zahraničního personálu nemocnic). V souvislosti s krajskou politikou je zmiňována i problematika bezpečnosti (která je „etnizována“). NS navrhuje „nepřízpusobivé jedince s nepřijatelnými vzorci chování – dáno mentalitou a způsobem života – odsunout do menších, snadněji kontrolovatelných lokalit“ podle vsetínskému modelu vicepremiéra Čunka. Program NS pro krajské volby se dále věnuje sociálním otázkám (podpora rodin s dětmi), školství (podpora příjmů pedagogů), životnímu prostředí (třídění plastů) a otázkám hospodářské kriminality (kontrola tržnic a boj proti pašovanému zboží a plagiátům) (blíže viz NS 2008).

2.3 Dělnická strana

Okolo bývalých vedoucích představitelů Republikánské mládeže vznikla v roce 2003 Dělnická strana (DS), která se profiluje jako strana „obyčejných lidí“ a zaměřuje se na sociální

otázky, avšak významné místo v její propagandě zaujímá i rasismus. Strana se verbálně distancuje od neonacismu, avšak využívá některé prvky neonacistické symboliky a její zástupci se účastní veřejných akcí pořádaných neonacisty (Charvát 2007: 154; srov. Vejvodová 2005).

Poté co SPR-RSČ postihly finanční problémy vedoucí k vyhlášení konkurzu na SPR-RSČ (počátkem roku 2001), přešla část členské základny do nové strany s názvem Republikáni Miroslava Sládka (RMS) a část založila Dělnickou stranu. DS byla zaregistrována 20. prosince 2002 pod názvem Nová síla. Ke změně názvu došlo až 22. ledna 2003. Stranu založil Tomáš Vandas, nynější předseda DS a vrchní velitel Ochranných sborů Dělnické strany (OS DS), dříve tajemník Republikánů Miroslava Sládka (RMS). Tuto funkci plnil od února 2002 do léta 2002, kdy rezignoval. Dále se na založení podílel Jiří Štěpánek, nyní místopředseda, v letech 1996 až 1998 člen Zastupitelstva hlavního města Prahy za SPR-RSČ, rovněž zástupce šéfredaktora novin Republika a pokladník Republikánské mládeže (RM). Až do prvního sjezdu DS 31. května 2003 byl jejím předsedou. Třetím zakladatelem byl Martin Zbela, který se věnuje Dělnickým listům. Donedávna byl šéfredaktorem novin Republika, v roce 1998 byl zvolen do předsednictva SPR-RSČ a do funkce vedoucího sekretariátu. Na jaře roku 1997 stál u zrodu RM a na jejím ustavujícím sjezdu v říjnu 1998 byl zvolen předsedou. Stranu opustil koncem roku 2002 (Vejvodová 2005).

Svým vznikem Dělnická strana navazuje na dělnické hnutí 19. století. Hlásí se k jeho původním kořenům. Dělnická strana ale nezahrnuje pouze dělníky, resp. za dělníky považuje všechny zaměstnance, kteří za svoji práci pobírají mzdu, jejíž výši určuje zaměstnavatel. Také hodlají hájit zájmy drobných živnostníků a podnikatelů. Cílem DS je „vytvořit protestní hnutí všech občanů, pro které je politika symbolem korupce a mocenského boje o výnosné posty“ (Dělnická strana). Dělnická strana nedeklaruje odkaz na Republikány Miroslava Sládka, resp. SPR-RSČ. V roce 2004 prováděla Dělnická strana náborovou kampaň pro bývalé i současné členy SPR-RSČ a RMS s upozorněním na předchozí volební prohry republikánů (Vejvodová 2005).

Z programatiky DS vyplývá, že tento politický subjekt požaduje znovuoobnovení svrchovanosti České republiky a vystoupení z EU a vojenských struktur NATO. V tomto bodě odmítá přenesení pravomocí do „nadnárodního bruselského centra“. DS upozorňuje na to, že vstup do EU znamená ztrátu suverenity. Stejně tak odmítá federalizaci Evropy, vytvoření jednotné vlády a funkce evropského prezidenta. Podporuje pouze spolupráci států v rovině ekonomické a hospodářské. V „Analýze případného vstupu ČR do Evropské unie“ je uvedeno, že „se rázem staneme nejchudším z nejchudších unijních států... stanou se z nás námezdní pracovní síly... staneme se bezprávnou kolonií.“ DS chce, aby se omezil příliv cizího kapitálu

a domácí podnikatelé, obchodníci, výrobci a živnostníci byli posíleni. Je pro ně nepřijatelné, aby zahraniční firmy dostávaly výhody v podobě daňových prázdnin. Příliv zahraničního kapitálu má za následek to, že se z kvalifikovaného dělníka stává levná pracovní síla a „další přírůstek do fronty nezaměstnaných“ (Vejvodová 2005).

DS ostře kritizuje romskou politiku české vlády. O Romech se nevyjadřuje jinak než jako o „cikánech“. V kauze NS s vepřínem v Letech u Písku DS strana opět kritizovala Romy a jejich zastánce a nazvala je „ušmudlanými křiklouny“. DS je proti odstranění vepřína, protože by odstranění bylo placeno ze státních financí, tedy z peněz daňových poplatníků. V oblasti kultury a národního dědictví chce prosadit zavedení a stanovení pravidel, formou zákona, pro používání češtiny jako státního jazyka České republiky. Co se týká ústavního pořádku, prosazuje DS reformu ústavních institucí, a to tak, že parlament by měl být jednokomorový. Senát považuje za neefektivní, tudíž by měl být zrušen. V parlamentu by mělo zasedat 200 poslanců volených maximálně dvakrát po sobě. Dále požaduje zrušení poslanecké imunity, kromě politické činnosti, a zavedení imperativního mandátu. Hranice pro vstup strany do parlamentu by měla být snížena na tři procenta. V důležitých politických otázkách, které se týkají i občanů, by mělo být využíváno referendum. Dalšími požadavky jsou zajištění dodržování práv zaměstnanců, zrušení pracovní doby v noci a o svátcích, zastavení krizového nárůstu nezaměstnanosti, slušné sociální zázemí pro dělníky a jejich rodiny, obnovení státní bytové výstavby pro mladé rodiny (Vejvodová 2005).

DS ke dni 1. února 2008 založila i tzv. Ochrané sbory Dělnické strany (OS DS).¹⁵ Hlavním komunikačním kanálem jsou Dělnické listy. Dělnickou stranu je možno označit za malou krajně pravicovou politickou stranu s výraznými populistickými prvky, která je v současnosti spojována s neregistrovanou organizací Národní odpor. Část členské základny je tvořena i bývalými členy Národního korporativismu. DS mohla být alternativou pro voliče z řad Autonomních nacionalistů či Národního odporu.

3. Česká krajní pravice v krajských volbách v roce 2008

Pro krajské volby sestavily kandidátní listiny DS, NS a SPR-RSČ. DS postavila společně s Dělnickou stranou sociální spravedlnosti (DSSS) kandidátku ve všech třinácti krajích. Ve dvanácti případech kandidovali její zástupci pod hlavičkou Dělnická strana–za zrušení poplatků ve zdravotnictví. V Plzeňském kraji se kandidátka DS představila voličům pod názvem Dělnická strana–NE americkému radaru! Dělnická strana nominovala do voleb celkem 178 kandidátů.

¹⁵ OS DS se prezentovaly i v Janově, kde došlo k verbálnímu konfliktu s místní romskou komunitou v období těsně před krajskými volbami.

Zbývajících 24 kandidátů nominovala na jednotlivé kandidátky DSSS. Z celkového počtu 202 kandidátů pak bylo 68 členů Dělnické strany.

Kromě Středočeského kraje postavilo ve všech krajích kandidátku rovněž Sdružení pro republiku–Republikánská strana Československa. SPR-RSČ nominovalo celkem 275 kandidátů. Z tohoto počtu bylo celkem 103 členů SPR-RSČ. V Ústeckém kraji byl pak na kandidátku nominován člen Národně demokratické strany. Ve dvou krajích (ve Středočeském a Moravskoslezském) se o hlasy voličů utkala Národní strana, která do voleb nominovala celkem 137 kandidátů. 19 kandidátů bylo současně členy Národní strany.

Jak je patrné z předchozího výčtu (a rovněž z tabulky č. 1), ačkoliv SPR-RSČ postavila o jednu kandidátku méně než koalice DS a DSSS, nominovala o více než třetinu více kandidátů. U zkoumaných stran totiž můžeme pozorovat hned několik jevů, které jsou charakteristické pro strukturu kandidátních listin malých, územně málo organizovaných, mimoparlamentních stran.

- (1) Strana nenominuje plnou kandidátku, tzn. počet kandidátů na kandidátce nedosahuje maximálního počtu členů voleného zastupitelstva.¹⁶
- (2) Struktura kandidátních listin se dle sledovaných parametrů v jednotlivých regionech liší – průměrný věk kandidátů, podíl žen na kandidátce, aj.
- (3) Kandidátní listina je pouze z menší části tvořena členy politické strany.
- (4) Na kandidátních listinách zpravidla převládají kandidáti z konkrétních lokalit (okres či město).

Tabulka č. 1. Srovnání struktury kandidátek DS, SPR-RSČ a NS.

	DS	SPR-RSČ	NS
Počet kandidátních listin	13	12	2
Počet kandidátů	202	275	137
Počet členů nominující strany	68	103	19
Počet kandidátů nominovaných jinou stranou	24	0	0
Počet členů jiných stran	0	1	0
Průměrný věk kandidátů (v letech)	35	47	43
Počet žen na kandidátce	48	61	26
Podíl žen na kandidátce (v %)	24	23	19

Zdroj: Volební server ČSÚ.

¹⁶ V jednotlivých krajích se volí zastupitelstva 45, 55 nebo 65 členná. Politická strana, politické hnutí a koalice může na kandidátní listině uvést nejvýše o 5 kandidátů více, než kolik činí počet členů volených do příslušného zastupitelstva kraje. Každá strana tak může do krajských voleb nominovat v konkrétních regionech až 50, 60 nebo 70 kandidátů (srov. § 21 odst. 3 zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů).

SPR-RSČ sestavila plnou kandidátku pouze v Královéhradeckém a Olomouckém kraji. Ve dvou regionech nominovalo SPR-RSČ alespoň polovinu z maximálního počtu kandidátů. Ve třech případech (Karlovarský, Ústecký a Liberecký kraj) počet nominovaných kandidátů nedosáhl desíti. Dělnická strana nesestavila plnou kandidátku v žádném ze třinácti krajů. Pouze v Plzeňském kraji byla na kandidátku nominována alespoň více než polovina z maximálního možného počtu kandidátů. Hned ve čtyřech regionech se na kandidátce objevilo méně než deset lidí (Karlovarský, Liberecký, Olomoucký a Zlínský kraj). Národní strana postavila kandidátku pouze ve Středočeském a Moravskoslezském kraji. V obou regionech však sestavila plnou kandidátku.

Celkový podíl žen na kandidátkách se u jednotlivých stran (DS, NS, SPR-RSČ) pohybuje od 19 do 23 %. Pokud však začneme zkoumat podrobněji jednotlivé krajské kandidátní listiny, zjistíme, že se podíl nominovaných žen pohybuje od 0 do 50 %. Tyto krajní případy pozorujeme na kandidátních listinách s méně než desíti nominovanými kandidáty. *De facto* platí, že čím více bylo na kandidátní listině nominovaných osob, tím více se blížil celkový podíl žen na kandidátce průměrným hodnotám okolo 20 až 25 %.

Srovnáme-li kandidátní listiny koalice DS a DSSS, SPR-RSČ a NS, zjistíme, že kandidáti nominováni Dělnickou stranou (a jejím koaličním partnerem) jsou obecně mladší (průměrný věk 35 let), než kandidáti dvou zbývajících stran. Srovnáme-li však jednotlivé kandidátní listiny DS a DSSS (viz tabulka č. 2), objevíme jak kandidátní listiny, kde je průměrný věk kandidátů pod 30 lety (kraj Vysočina 23 let, Středočeský a Zlínský kraj 29 let), tak kandidátní listiny s průměrným věkem kandidátů nad 45 let (Jihočeský a Královéhradecký kraj). Podobně u SPR-RSČ, kde se jinak průměrný věk kandidátů na kandidátní listině v jednotlivých krajích pohybuje od 40 do 54 let, objevíme kandidátní listinu s průměrným věkem 32 let (Ústecký kraj)¹⁷.

Podíl členů politických stran na kandidátních listinách je nejvyšší u SPR-RSČ, kde dosahuje 38 %. Na kandidátkách Dělnické strany tvoří straníci třetinu kandidátů. U dvou sledovaných kandidátek Národní strany je podíl členů strany 14 %. Podíl členů strany na celkovém počtu kandidátů se samozřejmě v jednotlivých regionech liší.

Příčiny značných rozdílů ve struktuře kandidátních listin můžeme hledat ve způsobu jejich sestavování. U etablovaných politických stran je konečná podoba kandidátní listiny výsledkem složitého procesu nominace (při níž se zohledňují zájmy jednotlivých místních/okresních organizací). V případě námi sledovaných stran běžně nalézáme (i) kandidaturu osob z jedné obce/města či malého okruhu obcí a měst v okolí, (ii) kandidaturu

¹⁷ Pět z celkem osmi kandidátů jsou studenti z Děčína ve věku 18 a 19 let.

osob zjevně rodinně spřízněných či (iii) kandidaturu osob z úzce specifické skupiny (studenti konkrétní školy, zaměstnanci v určitém podniku apod.). V následujících tabulkách č. 2 až 4 budeme proto u jednotlivých stran mimo jiné sledovat **index územní koncentrace**. Výsledný údaj popisuje, jakým způsobem byly sestavovány kandidátky, tedy zda se jedná o kandidátní listiny, na nichž jsou zastoupeni rovnoměrně kandidáti pocházející (dle uvedeného místa bydliště) ze všech okresů daného kraje, či zda konkrétní okresy na kandidátce zřetelně převládají. Hodnota indexu je vypočtena jako odmocnina ze sumy čtverců, tj. $X = \sqrt{\sum (n - \bar{n})^2}$, kde n = počet kandidátů za okres a $\bar{n}$ = ideální průměrný počet kandidátů na jeden okres. Čím více se index blíží hodnotě 1, tím jsou jednotlivé okresy na kandidátce zastoupeny rovnoměrněji. Naopak čím vzdálenější je výsledná hodnota indexu od hodnoty 1, tím nadreprezentovanější je jeden okres.

Tabulka č. 2. Struktura kandidátních listin koalice Dělnické strany a Dělnické strany sociální spravedlnosti.*

	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Počet kandidátů	26	10	30	8	23	6	20	24	10	15	7	4	19
<i>Maximální možný počet</i>	70	60	50	50	60	50	50	50	50	70	60	50	70
Počet členů DS	5	1	9	6	11	2	2	4	6	2	5	1	14
Počet kandidátů navržených DSSS	7	1	8	1	2	0	0	1	0	1	1	1	1
Průměrný věk kandidátů (v letech)	29	47	31	31	37	34	46	42	23	31	31	29	32
Počet žen na kandidátce	11	1	5	2	6	3	6	4	1	3	1	1	4
<i>Podíl žen na kandidátce (v %)</i>	42	10	17	25	26	50	30	17	10	20	14	25	21
Index územní koncentrace	13,2	3,4	11,9	3,6	8,7	2,2	15,7	15,3	4,2	11,0	5,2	2,0	13,5

* Kromě Plzeňského kraje vystupovala Dělnická strana všude pod označením Dělnická strana–za zrušení poplatků ve zdravotnictví. V Plzeňském kraji nesla kandidátka název Dělnická strana–NE americkému radaru!

Zdroj: Volební server ČSÚ.

Celkem 202 kandidátů koalice DS a DSSS pochází (dle uvedeného místa bydliště) z 39 okresů. Téměř polovina (dalších 37 okresů) tak zůstalo na kandidátkách nezastoupeno. Například na kandidátní listině DS v Královéhradeckém kraji pochází 18 z celkem 20 kandidátů z Rokytnice v Orlických horách. Celkem 13 z 24 kandidátů v Pardubickém kraji bydlí buď v Lázních Bohdaneč, nebo v sousedním Rybitví.

Tabulka č. 3. Struktura kandidátních listin Sdružení pro republiku–Republikánské strany Československa.*

	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Počet kandidátů	13	19	4	8	25	45	2	14	12	60	27	47
<i>Maximální možný počet</i>	<i>60</i>	<i>50</i>	<i>50</i>	<i>60</i>	<i>50</i>	<i>50</i>	<i>50</i>	<i>50</i>	<i>70</i>	<i>60</i>	<i>50</i>	<i>70</i>
Počet členů SPR-RSČ	8	5	1	6	1**	9	2	10	7	21	15	18
Průměrný věk kandidátů (v letech)	47	47	42	32	51	40	51	52	48	50	54	46
Počet žen na kandidátce	3	5	2	0	6	8	0	3	4	17	4	11
<i>Podíl žen na kandidátce (v %)</i>	<i>23</i>	<i>26</i>	<i>50</i>	<i>0</i>	<i>24</i>	<i>18</i>	<i>0</i>	<i>21</i>	<i>33</i>	<i>28</i>	<i>15</i>	<i>23</i>
Index územní koncentrace	6,2	4,7	3,3	4,6	13,9	26,7	1,0	12,5	6,7	27,7	16,9	36,4

* Strana nekandidovala ve Středočeském kraji.

** Na kandidátce je rovněž jeden člen NDS.

Zdroj: Volební server ČSÚ.

Kandidátní listiny SPR-RSČ jsou z hlediska parity zastoupení jednotlivých okresů srovnatelné s DS. Strana sice nominovala kandidáty z 39 okresů (tudiž chybí zastoupení pouze 25 okresů), avšak u SPR-RSČ ve větší míře pozorujeme „nadreprezentaci“ konkrétních lokalit. Například všech 14 kandidátů na Vysočině bydlí v Havlíčkově Brodě nebo nejbližším okolí. Celkem 28 ze 45 kandidátů v Královéhradeckém kraji má uvedeno jako místo bydliště Opočno. Na 47 členné kandidátce SPR-RSČ v Moravskoslezském kraji pochází 18 kandidátů z Bruntálu a 18 kandidátů z Horního Benešova. Dále v Olomouckém kraji bydlí 33 kandidátů z 60 v krajském městě, ve Zlínském kraji je 10 z 27 kandidátů z Rožnova pod Radhoštěm, nebo v Jihomoravském kraji pochází 7 z 12 kandidátů z Tišnova.

Tabulka č. 4. Struktura kandidátních listin Národní strany.

	Středočeský	Moravskoslezský
Počet kandidátů	67	70
<i>Maximální možný počet</i>	<i>70</i>	<i>70</i>
Počet členů NS	10	9
Průměrný věk kandidátů (v letech)	38	48
Počet žen na kandidátce	17	9
<i>Podíl žen na kandidátce (v %)</i>	<i>25</i>	<i>13</i>
Index územní koncentrace	48,0	35,1

Zdroj: Volební server ČSÚ.

Národní strana sice sestavila plnou kandidátní listinu jak ve Středočeském, tak v Moravskoslezském kraji, v obou případech však za cenu nominace většiny kandidátů z konkrétního místa. Celkem 37 z 67 kandidátů ve Středních Čechách pochází přímo z Mladé Boleslavi (a dalších 14 z nejbližšího okolí), 41 ze 70 kandidátů na severu Moravy je z Ostravy. Až na výjimky jsou i ostatní kandidáti Moravskoslezské kandidátky NS z blízkého okolí (přílehlé obce a města v okresech Frýdek-Místek, Karviná a Opava). Větší koncentrace kandidátů z konkrétních lokalit se nijak výrazně nepromítá do celkového volebního zisku strany v daném místě. Pouze v Rokytnici v Orlických horách získala DS 8,7 % (38 hlasů), v celém správním obvodu pověřeného města pak 5,9 % (45 hlasů).

Celkově získaly v krajských volbách Dělnická strana (společně s DSSS), SPR-RSČ a Národní strana téměř 36 tisíc hlasů (1,2 %). Pro srovnání, v roce 2004 získaly krajně pravicové strany zhruba 9 tisíc hlasů (jedná se o celkový součet hlasů pro České hnutí za národní jednotu, Dělnickou stranu, Národní sjednocení, Národní stranu a Republikány Miroslava Sládka). V roce 2004 i 2008 získávají krajně pravicové strany více hlasů v Čechách než na Moravě (kromě Moravskoslezského kraje). Největší podíl hlasů získaly strany v Plzeňském kraji (společně 1,7 %), nejméně pak na jižní a východní Moravě. Výsledky stran v jednotlivých krajích jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka č. 5. Srovnání výsledků voleb koalice DS a DSSS, SPR-RSČ a NS v jednotlivých krajích.

	DS+DSSS		SPR-RSČ		NS		celkem KV 2008		celkem KV 2004*	
	hlasy	v %	hlasy	v %	hlasy	v %	hlasy	v %	hlasy	v %
Středočeský	4070	1,0			1628	0,4	5698	1,4	1695	0,6
Jihočeský	2454	1,2	440	0,2			2894	1,4	421	0,3
Plzeňský	2639	1,5	360	0,2			2999	1,7	1291	0,9
Karlovarský	1019	1,2	155	0,2			1174	1,4	248	0,4
Ústecký	2881	1,2	478	0,2			3359	1,4	758	0,5
Liberecký	1157	0,9	312	0,2			1469	1,1	321	0,3
Královéhradecký	1838	1,0	495	0,3			2333	1,3	514	0,4
Pardubický	2229	1,3	124	0,1			2353	1,4	501	0,4
Vysočina	1671	0,9	333	0,2			2004	1,1	814	0,6
Jihomoravský	2146	0,6	360	0,1			2506	0,7	418	0,2
Olomoucký	1605	0,8	402	0,2			2007	1,0	510	0,4
Zlínský	1323	0,7	279	0,1			1602	0,8	239	0,2
Moravskoslezský	3833	1,0	671	0,2	1083	0,3	5587	1,5	1454	0,5
celkem	28865	1,0	4.409	0,2	2711	0,1	35985	1,2	9184	0,4

* V posledních dvou sloupcích je uveden absolutní počet získaných hlasů (a podíl), které získaly krajně pravicové strany v krajských volbách v roce 2004. Jedná se o výsledky Českého hnutí za národní jednotu, Dělnické strany, Národní strany, Národního sjednocení a Republikánů Miroslava Sládka.

Zdroj: Volební server ČSÚ.

Srovnávat výsledky krajně pravicových stran v krajských volbách v roce 2004 a 2008 je složité. V roce 2004 nekandidovala žádná krajně pravicová strana ve všech 14 krajích. Do celkového výsledku uvedeného v posledních dvou sloupcích tabulky č. 5 se tak promítá například počet subjektů, které v daném regionu vůbec kandidovaly. Přesto můžeme konstatovat, že pořadí jednotlivých krajů podle podpory krajně pravicovým stranám zůstává zhruba zachováno (pouze v případě Vysočiny a Jihočeského kraje dochází k významnějšímu prohození postavení).

Na úrovni okresů byly krajně pravicové strany nejúspěšnější v okrese Rokycany, kde získaly společně 3,5 % hlasů, pouze kandidátka Dělnické strany zde obdržela 3,2 %. Na první pohled se sice může zdát, že existuje přímá souvislost mezi podporou strany v okrese Rokycany (a přilehlých částech okresu Plzeň-jih) a kauzou umístění radaru do vojenského prostoru v přilehlých Brdech. Na tomto místě je třeba znovu připomenout, že strana v Plzeňském kraji kandidovala v rámci koalice s názvem „Dělnická strana–NE americkému radaru!“. Zamezení výstavby protiraketové základny v Brdech bylo jedním z klíčových bodů programu. Souvislost mezi blízkostí budoucí základny a volebním ziskem DS však není prokazatelná. Již v krajských

volbách v roce 2004, kdy otázka výstavby americké protiraketové základny ještě nebyla vůbec aktuálním politickým tématem, se Dělnická strana, kandidující v Plzeňském kraji s přívlastkem „akce za snížení poslaneckých platů“, těšila v rámci celé České republiky nejvyšší podpoře právě v těchto oblastech.

Pouze v dalších třech okresech získaly krajně pravicové strany společně více než 2 % hlasů. V okrese Bruntál se na celkovém úspěchu významně podílí SPR-RSČ, pro kterou bylo dosažených 0,8 % hlasů vůbec nejvyšším podílem získaných hlasů na úrovni okresů v rámci celé České republiky.¹⁸

Na dobrém výsledku DS v okrese Most se zřetelně podepsala kauza litvínovského „sídliště Janov“¹⁹. Dva z pěti hlasů v okrese Most obdržela DS přímo v Litvínově. V samotném Janově (jedná se o Litvínovské okrsky 1 až 5) hlasovalo pro Dělnickou stranu 9,9 % voličů, v sousední čtvrti Hamr (okrsky 6 až 8) pak 4,9 % voličů.

Tabulka č. 6. Okresy s nejvyšší podporou krajně pravicových stran v krajských volbách v roce 2008.

	krajní pravice celkem (v %)	z toho DS (v %)
Rokycany	3,5	3,2
Bruntál	2,4	1,4
Plzeň-jih	2,2	2,1
Most	2,2	2,0

Zdroj: Volební server ČSÚ.

Pouze v jednom okrese získala Dělnická strana méně hlasů než jiná krajně pravicová strana: Národní strana obdržela v okrese Mladá Boleslav 1,1 % hlasů (oproti 0,7 % hlasů získaných DS). Společně méně než 1 % hlasů získaly krajně pravicové strany v 17 okresech, ve čtyřech českých a třinácti moravských.²⁰

¹⁸ Pro srovnání, po okrese Bruntál získala SPR-RSČ kolem 0,4 % v okresech Rychnov nad Kněžnou, Havlíčkův Brod, Jablonec nad Nisou, Rokycany.

¹⁹ Janov je součástí města Litvínov. V 70. a 80. letech bylo v této části města postaveno sídliště, které bylo postupně z velké části obydleno romskou menšinou. Jak bylo uvedeno již výše, začátkem října na sebe Dělnická strana upozornila akci, kdy do místa vyslala tzv. monitorovací hlídky Ochranných sborů Dělnické strany (informace z tiskových zpráv Dělnické strany zveřejněných na jejích internetových stránkách a z internetových stránek města Litvínova, citováno ke dni 22. listopadu 2008).

²⁰ Je možné si povšimnout, že nižší podporu měly krajně pravicové strany ve velkých městech (a jejich okolí). Méně než jedno procento získaly společně DS (s DSSS), NS a SPR-RSČ v okresech Praha-západ, Hradec Králové, Liberec, Ústí nad Labem, ve všech okresech Jihomoravského kraje (v okrese Brno-město pak vůbec nejméně: 0,5 % hlasů) a dále v okresech Žďár nad Sázavou, Přerov, Šumperk, Kroměříž, Uherské Hradiště a Zlín.

4. Závěr

Krajně pravicové strany v krajských volbách v roce 2008 v porovnání s volbami čtyři roky zpět výrazně posílily. Zatímco v roce 2004 obdržely společně kolem 10 tisíc hlasů, nyní bezmála 36 tisíc. Tento zdánlivý úspěch krajně pravicových stran je však výhradně výsledkem Dělnické strany. Ta v koalici s DSSS získala téměř 29 tisíc hlasů (1 %). Daleko vhodnější je proto srovnání s prvními krajskými volbami v roce 2000. Tehdy Republikáni Miroslava Sládka získali 33 596 hlasů (1,4 %). Výsledek RMS v prvních krajských volbách však musíme vnímat ve světle ústupu dříve parlamentní SPR-RSČ ze svých pozic. Tomu odpovídá i rozložení volební podpory v jednotlivých krajích: zisky RMS v krajských volbách v roce 2000 v jednotlivých regionech spíše kopírují dřívější rozložení volební podpory SPR-RSČ (nejvyšší zisky v Ústeckém a Karlovarském kraji a dále na jihu a severu Moravy). Naproti tomu územní struktura volební podpory krajně pravicových stran v roce 2008 navazuje na výsledky menších extrémních stran v roce 2004 (vyšší podpora ve středních, jihozápadních a severních Čechách a v Moravskoslezském kraji).

Pouze Dělnické straně se v roce 2008 podařilo sestavit kandidátku ve všech třinácti krajích a kumulovat tak hlasy krajně pravicových voličů. Je však otázka, zda se jedná o náhodný úspěch či zda si DS dokáže i do budoucna udržet postavení menší krajně pravicové strany. Již při pohledu na strukturu kandidátních listin o tom lze pochybovat. Strana zjevně nedisponuje dostatečným zázemím, efektivní organizační strukturou s celorepublikovou působností a širší členskou základnou. Je tedy otázkou, zda i DS čeká stejný osud jako řadu jiných menších krajně pravicových stran – postupná ztráta zájmu médií, rozklad slabé (nebo rovnou absentující) organizační struktury a přesun voličů k jinému subjektu.

Seznam použitých zkratk

ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
DS	Dělnická strana
DSSS	Dělnická strana sociální spravedlnosti
EU	Evropská unie
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
NATO	Severoatlantická aliance
NDS	Národní demokratická strana
NG	Národní garda
NS	Národní strana
ODS	Občanská demokratická strana
OS DS	Ochranné sbory Dělnické strany

PS PČR	Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
RM	Republikánská mládež
RMS	Republikáni Miroslava Sládka
SL FS	Sněmovna lidu Federálního shromáždění
SN FS	Sněmovna národů Federálního shromáždění
SPR-RSČ	Sdružení pro republiku–Republikánská strana Československa
VÚSC	Vyšší územně samosprávné celky

Literatura

- Balík, S. – Kyloušek, J. (2005, eds.): *Krajské volby v České republice 2004*, Brno, MU.
- Černý, P. (2005): *Politický extremismus a právo*, Praha, Eurolex Bohemia.
- Černý, P. (2008): *Právní ochrana před extremismem*, Praha, C. H. Beck.
- Danics, Š. (2003): *Extremismus*, Praha, Triton.
- Danics, Š. (2007): Radikalismus – extremismus – antisystémovost, in: V. Srb – P. Hirtlová (eds.): *Radikalismus a jeho projevy v současném světě*, Sborník z konference, 10.–11. května 2007, Kolín, Academia Rerum Civilium, s. 54–63.
- Fiala, P. – Mareš, M. (1998): Programová analýza SPR-RSČ a KSČM z hlediska politického extremismu, in: P. Fiala (ed.): *Politický extremismus a radikalismus v České republice*, Brno, MU, s. 95–104.
- Fiala, P. – Strmiska, M. (1998): *Teorie politických stran*, Brno, Barrister&Principal.
- Fiala, P. (1998): Český politický extremismus a radikalismus z hlediska politologie, in: P. Fiala (ed.): *Politický extremismus a radikalismus v České republice*, Brno, MU, s. 7–16.
- Heywood, A. (1994): *Politické ideologie*, Praha, Victoria Publishing.
- Heywood, A. (2004): *Politologie*, Praha, Eurolex Bohemia.
- Charvát, J. (2007): *Současný politický extremismus a radikalismus*, Praha, Portál.
- Kyloušek, J. – Smolík, J. (2006): Národní strana: resuscitace krajně-pravicové stranické rodiny? (případová studie marginální strany před volbami 2006), *Středoevropské politické studie*, roč. VIII, č. 1, on-line text <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=260>>. [ověřeno k 1. 10. 2008]
- Mareš, M. (2003): *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*, Brno, Barrister&Principal, Centrum strategických studií.
- Mareš, M. (2005): Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa, in: J. Malíř – P. Marek a kol.: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. II. díl: Období 1938–2004*, Brno, Doplněk, s. 1593–1604.
- Milza, P. (2005): *Evropa v černých košilích*, Praha, Themis.
- Pink, M. – Smolík, J. (2007): Komunální volby a krajně pravicové politické strany v České republice v roce 2006, *Středoevropské politické studie*, roč. IX, č. 1, on-line text <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=293>>. [ověřeno k 1. 10. 2008]
- Pink, M. (2006): Volební geografie České republiky, in: B. Dančák – V. Hloušek (eds.): *Parlamentní volby 2006 a česká politika*, Brno, MPÚ MU, s. 158–176.
- Rataj, J. (2003): Český nacionalismus a identita v konceptu současných krajně pravicových stran v České republice, in: M. Neudorfová (ed.): *Spory o dějiny IV*, Praha, Masarykův ústav AV ČR, s. 44–83.

Rataj, J. (2007): Návraty radikálního konzervatismu v České republice, in: V. Srb – P. Hirtlová (eds.): *Radikalismus a jeho projevy v současném světě*, Sborník z konference, 10.–11. května 2007, Kolín, Academia Rerum Civilium, s. 258-273.

Smolík, J. (2008): Národní strana v médiích a volbách, *Listy*, č. 5, s. 27-29.

Vejdovodová, P. (2005): *Aplikace teorie extremismu na Dělnickou stranu*, oborová práce, Brno, FSS MU.

Internetové a jiné zdroje

Dělnická strana, on-line zdroj <<http://www.delnickastrana.cz>>.

Město Litvínov, on-line zdroj <<http://www.mulitvinov.cz>>.

Národní strana, on-line zdroj <<http://www.narodni-strana.cz>>.

NS (2008): *Volby do krajských zastupitelstev 17.–18. října 2008*, on-line text <http://www.narodni-strana.cz/clanek.php?id_clanku=3225>.

Sdružení pro Republiku–Republikánská strana Československa, on-line zdroj <<http://www.republikani.com/>>.

SPR-RSČ (2008a): *Ke sjezdovému jednání*, on-line text <<http://www.republikani.com/clanky/0083.htm>>.

SPR-RSČ (2008b): *Volební program SPR-RSČ pro volby do krajských zastupitelstev v roce 2008*, on-line text <<http://www.republikani.com/clanky/0103.htm>>.

Volební server České statistického úřadu, on-line zdroj <<http://www.volby.cz>>.

Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.